

Rapport från naturguidning i Tyresö slottspark med SRF 23 augusti 2018

Martina Kiibus

Det här var en bokad guidning med SRF (Synskadades riksförbund) – Södertörn. Tio personer deltog, varav de allra flesta var Tyresöbor. Ett par gick med rullator, så vi vandrade i lugnt tempo med många pauser.

Vi startade vid borggården framför slottet där jag berättade om slottets historia och försökte måla upp en bild av vilken central betydelse godset hade under flera hundra år. Berättade också lite om kyrkan och dess historia.

Gick ut på terrassen ovanför fruktträdgården och beskrev vyn som öppnade sig med parken, fruktträden och den gamla eken som tronar mitt på gräsmattan. I bakgrunden kan man ana Lilla Tyresö, berättade lite om dess historia liksom om Åliden.

Gick till en fin gammal lind, lät dem känna på de släta hjärtformade bladen och den knotiga mossklädda stammen. Skickade också runt frön med den lilla fallskärmen som hjälper till att sprida fröna med vinden. Berättade om lindens betydelse för den biologiska mångfalden, att linden var Frejas träd i den fornnordiska mytologin och att man kan göra te på blommorna. Fortsatte till soluret och berättade om de latinska inskriptionerna (på svenska) på sockeln.

Så gick vi vidare till några exemplar av liten blåklocka, en av mina favoriter. Så sirlig och fin och så blommar den så långt in på hösten. Skickade runt en blomma så att alla kunde få känna och se den på nära håll. Förr trodde man att de små klockorna var älvorna som hängt sina kjolar på tork. Det finns också de som menar att kyrkklockor är inspirerade av blåklockans form. Blåklockor pollineras av humlor, som ser blått och gult bäst. Berättade om hur pollineringen går till, att humlorna behöver besöka över 100 blommor för att fylla sin lilla mage och att det kan bli 3-400 blommor på en flygtur. Det finns också ett litet bi, blomsovarbiet som kryper in i blåklockor och sover där om natten och på så sätt bidrar till pollineringen.

Fortsatte till en grovstammig gammal ek. Pratade om dess betydelse för den biologiska mångfalden och att man hittar mest grovstammiga ekar på gammal adlig eller statlig mark. Som till exempel slottsparken. Mittemot eken står en fin gammal lärk. Lät deltagarna känna på de mjuka barren, som saknar de övriga barrträdens skyddande vaxskikt och därför inte har samma skydd mot uttorkning, vilket är förklaringen till att lärk faller sina barr på hösten.

Både eken och linden är exempel på ädla = sydliga lövträd som det finns gott om i slottsparken. Nästa lövträd var en hästkastanj. Till skillnad från den äkta kastanjen är hästkastanjens frukter inte ätliga, snarare giftiga. Men har använts som hästfoder. Hittade en gammal kastanj som deltagarna fick känna på.

Fortsatte till en ask, visade hur man kan känna igen asken på dess upprätta växtsätt, de svarta knopparna och de parbladiga bladen. (hittade en kvist så att de kunde få känna på knopparna och bladen). Berättade att asken faller sina löv först på hösten och får dem sist av alla lövträd på våren. Vilket gjorde dem lämpliga som djurfoder. Berättade också om askens betydelse i den nordiska mytologin. I Slottsparken finns det gott om såväl grovstammiga askar som ekar.

Nästa träd var en flerstammig mäktig al nere vid vattnet. Visade hur man kan känna igen al med dess små kottar och berättade varför alen inte får höstfärger som de andra lövträden. I slottsparken och runt ån finns Stockholms läns största förekomst av grovstammiga alar! Tryckte lite på detta med den höga förekomsten av gamla, mäktiga träd för att visa att även om detta handlar om en anlagd miljö så finns det höga naturvärden. Just pga den långa kontinuiteten av gamla ädla lövträd.

På gräsmattorna före bron till Notholmen växte det några blommor, som deltagarna fick känna och dofta på. Som renfana – med sin kryddiga doft. En av kvinnorna som i princip var helt blind kände direkt igen den på doften från sin barndom, hon hade lekt att de små gula korgarna var ägg. Så fascinerande hur dofter väcker inre bilder! Renfana har använts till att fördriva ohyra, t ex likmask, då man strödde ut renfanor på dödsbädden. En annan blomma var rölleka, som också är korgblommig och har en starkt kryddig doft. Den används bl a mot fästingar och mygg. Smörblomman lyste fint gul. Den är ju giftig och får därför vara kvar i kohagar eftersom korna inte äter dem. Några exemplar av rödklöver hittade vi också. Rödklöver har liksom alar knölar på rötterna där det sitter bakterier som kan fånga in luftens kväve och omvandla till kvävenäring. Därför sådde man vall förr, som ett sätt att gödsla åkermarkerna.

Fortsatte ett stycke till vassbården. Berättade om vassens betydelse som djurfoder i det gamla skärgårdsjordbruket och om hur mycket öppnare det var här förr. På vassbladen finns det som bettmärken, som enligt sägnen har uppkommit för att djävulen bitit i dem. Alla fick känna på märkena. Nere i vassen lyste fackelblomster i rosalila. Plockade upp en blomma så att deltagarna kunde få känna och se den på nära håll.

Stannade till mitt på bron där det fläktade lite, så skönt att känna den ljumma vinden mot kinden. I vattnet hördes gräsänderna och några svalor flög över oss.

Efter bron på Notholmen stannade vi och doftade på den lakrits-doftande spanska körveln och svart vinbärsblad. Åkervindor slingrade sig fram med sina fina vita blommor. Det växte också kärleksört i väggkanten. Dess blad är väldigt goda på våren och fulla av c-vitaminer och aminosyror.

Berättade om Notholmens historia där fiskaren bodde förr, som skulle förse slottet med färsk fisk. Prins Eugen beskriver hur han åt färsk strömming varannan dag, vilket man ju inte kan göra idag pga de höga halterna miljögifter. Pratade om att strömmingen är en fet fisk och eftersom många miljögifter binds till fett får strömmingen extra höga halter i sig.

Efter en skön paus gick vi tillbaka till parken igen, till en bok, ännu ett ädelt lövträd. Visade hur man kan känna igen bokar på de släta stammarna och bokollonhättorna. Berättade om ordet bokstavs ursprung, och att bokollen var en viktig svinföda förr.

På marken var det fullt av natt och dag i full blom. Visade de lila högbladen som fungerar som reklamskyltar för att locka humlorna till de gula blommorna. Fortsatte upp i den fina hassellallén, där deltagarna fick känna på de ludna hasselbladen och jämföra med de släta lindbladen. Pratade om hasselnötternas ekonomiska betydelse förr och varför de inte ingår i allemansrätten.

Gick ett stycke till en omkullfallen ek som var full av en massa härlig mulm som deltagarna fick känna på. En kvinna berättade om att hon sett utlagda stockar där hon bodde och undrat

över anledningen. Så då kom jag osökt in på vikten av död ved och hur mycket liv det finns i döda träd. Fortsatte uppför den lilla backen och blickade ut över vattnet och pratade om den engelska parken och dess historia. Och om att trots att det är en anlagd park så finns det så höga naturvärden och rik biologisk mångfald här. Mycket av den mångfalden hänger ju samman med att det funnits ädla (sydliga) lövträd som ek, lind och hassel här sedan 1700-talet.

Så kom vi tillbaka till borggården där vi sammanfattade guidningen – vilka sensommarblommor och lövträd vi hade sett. Deltagarna var jättenöjda och tyckte att det var så fint och lummigt i parken. Och att det var kul att få lära sig lite mer om träden och blommorna. De ville gärna ha en guidning till i vår. Jag välkomnade dem att följa med på mina ordinarie guidningar också. Jag tycker också att det kändes roligt och meningsfullt. Att verkligen få använda alla sinnen och inte bara synen när man tar in och förmedlar naturen. Brukar göra det annars också, men det blir ju så mycket viktigare när man guidar människor med synnedsättning.